

ROSENBAUM, K.: Vážne slovo socialistickej poézie. In: Pamäť literatúry. Bratislava 1978, s. 220–223; BAGIN, A.: Miroslav Válek: Slovo. In: Obrazy a myšlienky (spolu s J. Števčekom). Bratislava 1979, s. 151–156; KOCHOL, V.: Moc a bezmoc slova. In: Literárne reflexie. Bratislava 1979, s. 374–381; MIKO, F.: Poézia, človek, technika. Bratislava 1979 (reg.); OGNEV, V.: Hviezda s padákom. Romboid, 17, 1982, č. 4, s. 41–45; ŠABÍK, V.: Premena a nezmeniteľnosť poézie. In: Čítajúci Titus. Bratislava 1982, s. 44–56; WINCZER, P.: Slovo vo Váľkovom Slove. Romboid, 17, 1982, č. 4, s. 30–40; ŠMATLÁK, S.: Integrovaná básnická výpoveď. In: V siločiarach básne. Bratislava 1983, s. 103–110; MIKO, F.: Umenie lyriky. Bratislava 1988 (reg.); ŠMATLÁK, S.: Kontexty Váľkovej poémy Slovo. In: Hodnoty desaťročia. Bratislava 1989, s. 41–63; HAMADA, M.: Príhovor k Obci. In: Sisyfovský údel. Bratislava 1994, s. 43–46;

PERSONÁLNA BIBLIOGRAFIA:

MAŤOVČÍK, A.: Miroslav Válek v personálnej typodokumentácii. Martin 1988.

fm

UTEŠENÉ SKLAMANIA – zbierka poviedok od Jozefa Puškáša (1951), vydaná v roku 1977.

Svojou poetikou a štýlom kniha desiatich krátkych próz nesie stopy estetických a žánrových úsilí a limitov epických debutantov zo sedemdesiatych rokov. Zarádzuje sa do spoločnej línie s počiatočnou tvorbou D. Mitanu, J. Lenča, A. Vášovej alebo J. Kota.

V 70. rokoch poviedkový žáner akcentovaním exkluzívneho, na kontraste, paradoxe alebo nonsense budovaného sujetu viedol viac alebo menej otvorenú polemiku s jednoduchou kauzalitou konvenčného realistického písania, avšak iba v ojedinelých prípadoch dosahoval úroveň významovej suverenity a jazykovej neumelosti viacerých autorských výkonov zo 60. rokov (V. Šikula, J. Johanides, R. Sloboda, P. Hruz). V základnom geste voči skutočnosti, ale predovšetkým voči ideovej a estetikej objednávke prózy 70. rokov, sa objavuje úsilie o exkluzívne, avšak nie zásadné ani skutočne kontinuálne dotiahnutie nazhromaždených estetických potencií 60. rokov. V Puškášových prózach zo zbierky *Utešené sklamanie* nachádza takéto úsilie uplatnenie v pokuse o čiastočne sebaironicky štylizované stvárnenie eticky prirodzených a nealternatívnych ľudských situácií. Spoločnou vlastnosťou desiatich próz je opakované zdôrazňovanie nezreteľnej hranice medzi snom a skutočnosťou, ilúziou a realitou, v konečnom význame tiež medzi literatúrou a životom. Písanie ako vytváranie náhradnej a iluzívnej, avšak napriek tomu racionálne motivovanej alternatívnej skutočnosti sa v nich dostáva do kontrastu s nevyspytateľnosťou a iracionalitou ľudskej psychiky, ľudského konania a správania sa.

Ťažiskom sujetu Puškášových próz je náhly, neočakávaný a paradoxný zvrat v kauzalite plynúcich udalostí, pričom jeho zdrojom je trvalá náhodnosť, nepredvídateľnosť a krehkosť vo vzťahoch k inému človeku. V prvých piatich prózach (*Neskorá túžba*, *Nerovný zápas*, *Súvzťažnosť*, *Iba sny*, *O predpokladaní*) sa v banálnych životných situáciách s iracionálnym vyústením stretávajú a konfrontujú mužskí protagonisti, druhá po-

lovica zbierky (prózy *Rozprávka R. G., Bezbolestnosť črepín, Stopa neúspechu, Po poslednom dejstve, Interpretácie nevery*) odkazuje na situácie nezhody, nenaplnenosti alebo trápneho neporozumenia vo vzťahoch muža a ženy so zvýrazneným erotickým podtextom. Pre všetky poviedky je typická a z poetologického hľadiska aj nevyhnutná polarizácia kontrolovaného a iracionálneho ľudského správania sa, pričom druhé z nich víťazí nad prvým. V zhode s takto presadzovaným významovým vyústením epických situácií majú poviedky zásadne prekvapujúci a často otvorený koniec s naznačenou možnosťou absurdného pokračovania. Na mikrokompозиčnej úrovni výstavby textu Puškáš pracuje metódou filmového videnia skutočnosti, využíva postupy filmovej poviedky alebo scenára (strih, montáž, prelínanie), často odkazuje na súvislosti s inými umeleckými (literárnymi, filmovými) protosituáciami.

V kultúrnej zúženosti a ideologicky ostrakizovanom priestore 70. rokov Puškášove poviedky zo zbierky *Utešené sklamanie* prostredníctvom zdanlivo odťažitého a výrazne literársky štylizovaného písania vo forme „náhradných epických riešení“ pomenúvajú kultúrnu a literárnu situáciu siedmeho desaťročia skôr zvonka, menej sa ju pokúšajú korigovať v autorsky autentickom a polemickom geste, sú teda skôr dobovo príznačnou literatúrou a menej literatúrou, ktorá by v sebe kumulovala autenticky naliehavé príznaky doby.

GYDANIA:

Utešené sklamanie. Bratislava 1977 (prvé vydanie).

PREKLADY:

Utešená zklamání. Praha 1980.

LITERATÚRA:

PATERA, L.: O autentičnost a osobitost tvorby. Literární měsíčník, 6, 1977, č. 8, s. 111–112; PETRÍK, V.: Jozef Puškáš: Utešené sklamanie. Slovenské pohľady, 95, 1979, č. 3, s. 126–127; BOGDANOV, J.: Služba ľudskosti. Romboid, 19, 1984, č. 9, s. 61–65.

zp

ROZPAMÄTÁVANIE – román od Jána Lenču (1933), prvé vydanie 1978, ďalšie vydania 1981 a 1984.

Čitateľsky úspešný súbor žánrovo rôznorodých portrétov členov učiteľského zboru nedávnej minulosti, zjednotený osobou rozprávača a časom „rozpamätávania“.

Ján Lenčo začínal svoje literárne pôsobenie ako kritik, prozaické knihy mu vychádzali od polovice 60. rokov. Dominoval v nich autorov záujem o tzv. veľké témy, ako je existencia jednotlivca vo vzťahu k dejinnému bytiu, jeho postoj k moci. Všeobecnosť nastoľovanej problematiky sa v jeho textoch premietla do modelových, žánrovo pestrých a racionálne štruktúrovaných próz, ktoré ústili do podobenstva, často dobovo a spoločensky aktualizovaného (*Didaktická kronika rodu Hohenzollerovcov*), presahujúceho bezprostredné príbe-